

HUS & HAGER

Inspirasjon Informasjon Ekspertsvar Restaureringstips

*Herregård
på Kongsvinger*

NORSKE
JERNOVNER

*Liten perle i
Stavanger*

Flotte

DØRER

ønsker velkommen

JUGENDSTILEN

BYGÅRD I VAKRE

Ålesund

fra håpløst

til hederlig

Den blå fuglen er Kulturhavens logo. Den er hentet fra et gammelt, originalt tapet i en tømmerbygning som er flyttet og gjenoppført som en del av Kulturhaven i Vestfold.

Kjetil Strandabø (t.v.) og Jan W. Schüssler under åpningen av «Kulturparken Nor» tidligere i sommer.

Bygningen slik den fremsto før den første redningsaksjonen i 1990. Foto: Privat.

Fakta om Nor/Kulturparken Nor

- Tegnet av den 22 år gamle arkitekten Johan Heinrich Günther Schüssler (1832-1898) i 1857-58.
- Arkitekt Schüssler regnes som en av de viktigste bidragsyterne innen sveitserstilen i Norge. Blant annet har han tegnet og oppført Kongsvinger stasjon og 12 kirker i det samme distriktet, flere andre stasjonsbygninger, samt en rekke broer, herregårder og andre offentlige bygninger på Østlandet.
- Byggherre for Nor var trelasthandler Arne Lunderbye fra Eidskog. Han omtales i gamle dokumenter som godseier og huset som «Noer».
- Opprinnelig strakk et stort parkanlegg seg helt ned til Glomma.
- På slutten av 1800-tallet ble toglinjene lagt over den nederste delen av parken.
- Driftsbygningene brant ned i 1915. Tomten ble deretter sek-
- sjonert ut og solgt i 1917 til NSB. Hovedbygningen bygges om tidlig på 20-tallet og blir hybelhus for jernbanens ansatte.
- Fra 1986 og i mange år framover sto bygningen tom.
- I 1990 vedtok kommunene riving og brannvesenet skulle bruke huset til øvelse.
- «Byggmester Schüssler venneforening» opprettes. Sammen klarer lokale ildsjeler og familien Schüssler å stoppe vedtaket
- En stiftelse opprettes og huset settes istand i perioden 1991-96 med både private, kommunale og statlige midler.
- Bygningen benyttes av kommunen og frivillige fram til 2009.
- Huset trues på nytt av forfall.
- Kulturhaven Private Museum A/S kjøper stedet i januar 2010 og starter umiddelbart restaureringsarbeid.
- Åpnet offisielt som «Kulturparken Nor» i juni i år.

Roen har senket seg over den staselige sveitserstilbygningen i Schüsslers veg 40 på Kongsvinger. På nordsiden av det halvannenetasjes store huset renner elva Glomma rolig forbi. Ved første øyekast er det vanskelig å tenke seg at dette omdebatterte huset sto rivningsklart for bare kort tid tilbake.

Av: Kari-Marte og Tor Harald Frøyset

Jan W. Schüssler (1965)

- tidligere norsk toppmodell med oppdrag i Paris, Los Angeles og London osv.
- grunnlegger og leder av Oslo Fashion Awards, som i 2011 feirer 20. års jubileum.
- er konsert-, teater- og showprodusent og arbeider både i London og Norge.
- har arbeidet innen radio og tv-produksjoner siden han som 11 åring medvirket i «Reisen til julestjernen»

- har siden 1980-tallet hatt bygningsvern som hobby
- har gitt ut bøkene «Kunsten å kle seg» i 1995 og «Kulturhaven. Historien – kampen-eventyret» i 2006
- styreleder i Kulturhaven Private Museum AS etablert i 2007.

Kjetil Strandabø (1969)

- utdannet blomsterkunstner og designer i England
- arbeider som dekoratør, interiørstylist og settdesigner.
- driver firmaet Sentiment
- er daglig leder i Kulturhaven Private Museum AS.

Over: Siden januar i år har den staselige hovedbygningen på Kongsvinger gjennomgått store forandringer. Et omfattende restaureringsarbeide er påbegynt. Utvendig har huset tilnærmet opprinnelig fargesetting. Den gamle teglsteinen er antagelig fra 1921 eller eldre. Arken framstår i dag som opprinnelig.

Over: Gavlveggen mot øst er helt original og alt panel og dekor er intakt. Fasaden har fått tilbake opprinnelig fargesetting.

Under: Havestuen er malt lavendel, gulv og brannmur er i opprinnelige grønne nyanser. Enkelte steder er listverket rundt dørene rekonstruert da dette delvis ble fjernet under ombyggingen i 1921. Takene ble da senket og platebelagt, og rommene delt inn i mindre enheter.

T.h.: Fra herrenes salong ser man gjennom tre stuer og helt inn til damesalongen i motsatt ende. Legg merke til de fargerike gulvene. Til høyre for dobbeltdøra i den grønne stua ses et av flere ventilasjonstårn som kommunen i sin tid fikk satt inn. Planen er på sikt å fjerne så mange av disse som mulig.

et er på trass og vilje at vi er her.

Vi ville bevise at det er mulig å ta vare på dette huset. Så da var det bare å brette opp ermene og trå til, sier Jan W. Schüssler og legger til at han føler det nærmest som et kall å ta vare på gamle hus og gjenstander.

Jan W. Schüssler og Kjetil Strandabø har etter hvert lang erfaring med å redde fortapte hus, enten der de står eller ved å demontere og flytte dem. Partnerne brenner for å ta vare på bygningsarven og dannet for noen år tilbake Kulturhaven Private Museum A/S. Gjennom dette firmaet driver de bygningsvern, arrangerer konserter, utstillinger og forestillinger. Sammen har de opp gjennom årene reddet mer enn et 20-talls bygninger fra riving. Enten der de står eller om helt nødvendig ved å flytte dem. Noen av bygningene har de flyttet til Kulturhaven i Vestfold.

- Jeg har ikke hjerte til å gå forbi en ødelagt biedermeier stol på loppemarkedet for eksempel. Jeg ser jo potensialet og det er som om gjenstanden «snakker» til meg. Det samme gjelder for gamle hus. Mange ganger stopper vi ved tilsynelatende forfalne gammel rønner langs veien for å ta en nærmere kikk. Som oftest er husene i relativt god stand og mulige å redde. Et uthus her og en låve der, en gammel hovedbygning og kanskje en bygård eller to, til sammen utgjør alle disse bygningene en stor del av vår kulturarv. Jeg blir trist når jeg

*Det er en stor
glede å få ta
vare på dette huset*

Gulvene i den grønne salongen er malt opp i opprinnelige farger etter skrapeprøver utført på 90-tallet. - Det hadde vært enkelt å male alt hvitt og henge opp moderne kunst på veggene. Mange synes nok det ser fantastisk ut, men jeg hater det. Vi er enige om at rommene bør fremstå så historisk korrekte som mulig, da får man den rette atmosfæren, forklarer Jan.

tenker på situasjonen i Norge. Hvordan kan vi la disse bygningene, en så viktig del av vår kulturarv, gå tapt på denne måten, sier Jan og sukker oppgitt.

BYGNINGSARVEN

Jan er oldebarn av arkitekt Schüssler som for over 150 år siden tegnet den staselige hovedbygningen. I 1990, 25 år gammel hadde han sitt første møte med herregården som opprinnelig lød navnet Noer Gods. På folkemunne kalles gjerne huset Lunderby Nor etter byggherre og trelasthandler Arne Lunderbye. En engasjert lokal journalist, Even Finsrud tok kontakt med familien Schüssler. Han ville vite hva de syntes om kommunens rivningsplaner. Jan og hans far satte seg sporenstreks i bilen og kjørte opp fra Oslo for å se hva dette dreide seg om. Bygningen som da hadde stått tom siden midten av 80-tallet skulle brukes til brannøvelse.

Rivingsvedtaket ble opphevet etter protester

fra lokale ildsjeler og familien Schüssler. Stiftelsen «Lunderbye Nor» ble opprettet. I løpet av de neste 5 årene ble bygningen restaurert og benyttet som opplæringsobjekt for gamle håndverksfag og teknikker. «Lunderbye Ho-

Det burde vært mye enklere for folk å søke midler. Det er rett og slett en systemsvikt her i landet.

vedgaard» ble innviet som kulturhus i 1996 og har siden blitt benyttet av ulike foreninger og til ulike kulturformål. Man trodde da at kampen var kronet med seier og Schüssler og Strandabø trakk seg da ut av prosjektet. Slik var det imidlertid ikke. Årene med foreningsvirksomhet, loppemarkeder, integreringsar-

beid for flyktninger, kontorvirksomhet og utleie setter sine spor. Slitasjen øker og vedlikeholdsarbeidet lar ikke vente på seg. Forfallet akselerer og kommunen vet ikke hva de skal gjøre med det store gamle huset. De finner ikke nok midler å bevilge til drift og vedlikehold.

For nesten nøyaktig ett år siden spør Arve Bones i sin ordførerblogg «Hva gjør vi med Lunderbye Nor?» Skal man selge til Landsforeningen for hjerte og lungesyke (LHL) eller til private? Klokkelig nok innså ordføreren at et salg til en forening drevet på frivillig basis ikke var til det beste for det gamle huset på lang sikt. Den verneverdige bygningen hadde sårt behov for omsorg og pleie fra noen som forsto dens behov og så nye muligheter.

Å VISE AT DET NYTTER

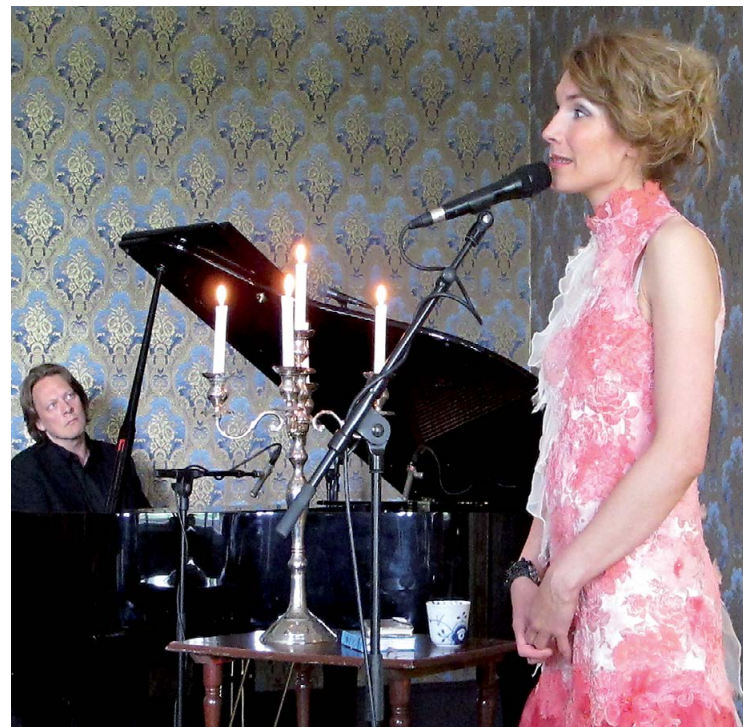
Som oldebarn av arkitekten stred det mot Jans forestillinger at det en gang så staselige huset skulle forfalle.

Over: I ballsalen skaper et gammelt maleri og en staselig kandelaber stemning. Under: En ny, håndlaget lysekrone innkjøpt i Sverige pryder hallen. Lysekronen er laget på samme måte som i gamledager.

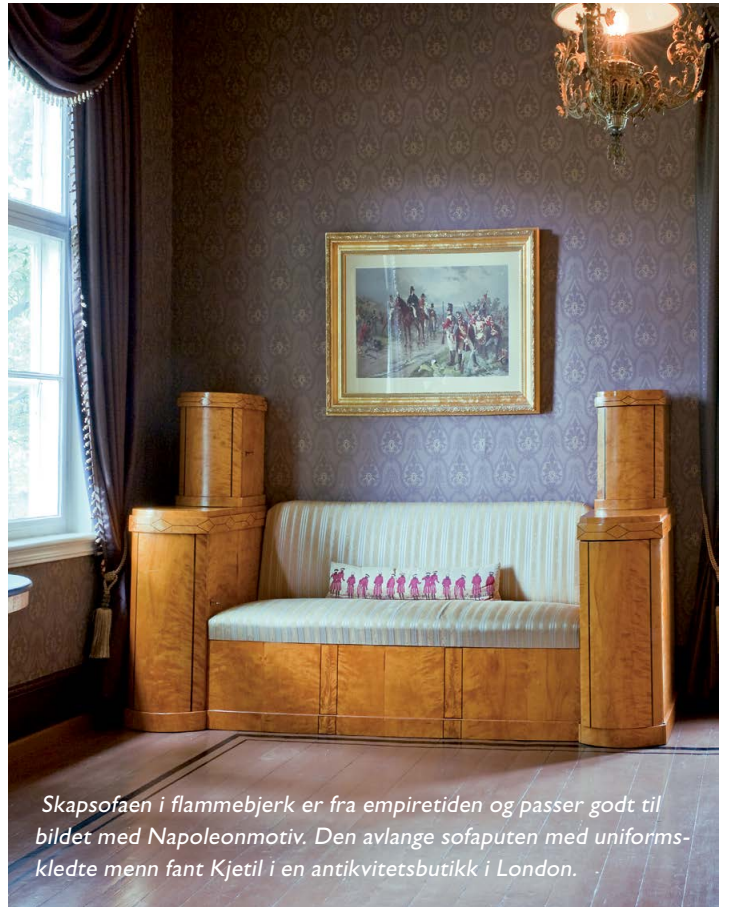

Over: Den rosafargede kachelovnen ble satt inn på 90-tallet. Det gammel-dagse tapetet har gyldne toner som skifter farge med lyset. Under: Herborg Kråkevik og pianist Helge Lilletvedt underholdt under den offisielle åpningen i juni i år.

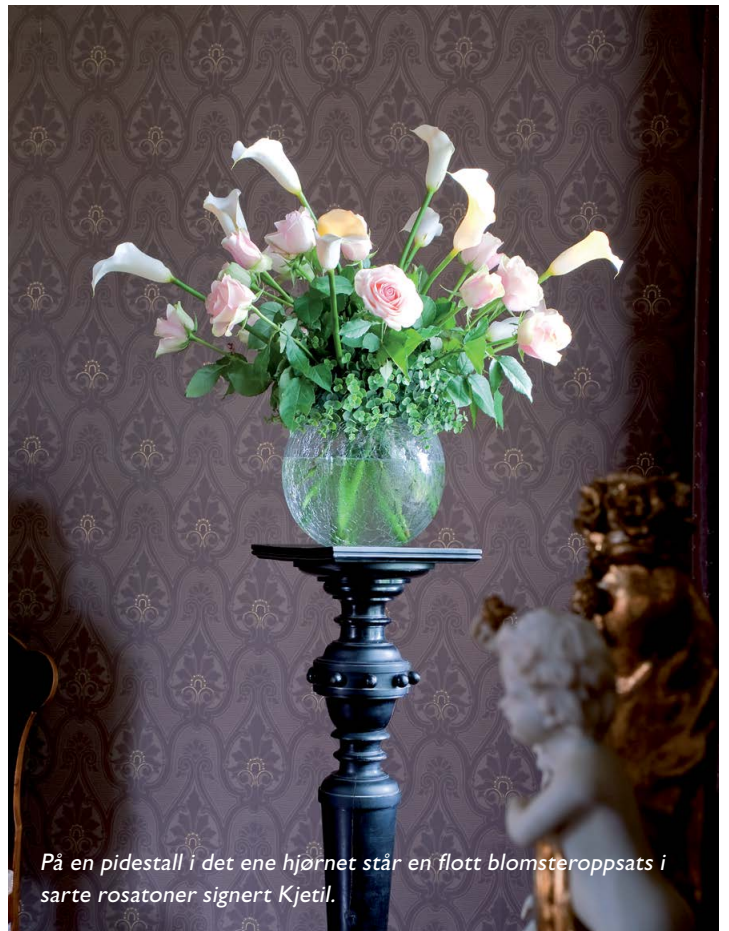
I en ramme på veggen henger en rest av det gamle tapetet man fant under en av ventilasjonskassene. Da var det nye tapetet allerede valgt ut og bestilt. Merkelig nok ligner det originalen i fargesammensetningen.

Skapssofaen i flammebjerk er fra empiretiden og passer godt til bildet med Napoleonmotiv. Den avlange sofaputen med uniformskledte menn fant Kjetil i en antikvitetsbutikk i London.

Salongen har fått eksklusive, spesialsydde silkegardiner.

På en pidestall i det ene hjørnet står en flott blomsteroppsats i sarte rosatoner signert Kjetil.

Over t.v.: Husets vestside har et harmonisk påbygg fra 1890-tallet, med mange flotte sveitserstildetaljer. Over t.h.: På nordsiden av huset står fremdeles de gamle benkene på verandaen. Her har man utsikt mot Glomma og søsterhuset «Rolighed» på den andre siden. Dette huset er også tegnet av arkitekt Schüssler. «Rolighed» var Dagny Juels barndomshjem og huser i dag Kvinnemuseet på Kongsvinger.

- Vi vil vise at det er mulig å ta vare på slike store, gamle hus. Det koster å gå på et slikt prosjekt, men så er også eneste løsning å jobbe og å stå på, sier Jan.

Siden overtakelsen tidligere i vinter har de to bygningsvernerne tilbrakt mange timer i huset. Det var laget til flere hybler og mindre kontorer i de store stuene. Lettvegger, nyere dører og plater på tak og vegger er tatt ned. Huset har fått tilbake sin opprinnelige rominndeling. Linoleumsbelegg er fjernet og alle gulv er egenhendig malt, med tre strøk. Et virvar av farlige elektriske ledninger er også ryddet opp i for å nevne noen av mange utfordringer. I første etasje vitner den gamle damesalongen, som eneste gjenstående rom i første etasje, om tingenes tilstand ved overtakelsen.

- Det er lett å bruke mye penger på slike store restaureringsprosjekter. Man kan sette bort alle jobbene, men da blir det jo heller ikke så mye sjel igjen i huset, sier Jan og forteller at de begge liker å være til stede under prosessen. På den måten beholder de kontrollen over arbeidene og kan passe på at ikke misforståelser oppstår. Selv om hverken Jan eller Kje-

til er snekkerkyndige, er de gjerne med på sjæuejobber og trår til der det er behov.

ET PROSJEKT TAR FORM

I juni inviterte Jan og Kjetil bidragsytere, venner og kjente til åpning av Kulturparken Nor. De som hadde sett huset tidligere i vinter ble mektig imponert. De to arbeidshestene avviser at arvede penger og store formuer ligger til grunn. Hardt arbeid og stahet er drivkraften, bedyrer de to ildsjelene. Tilskudd har de ikke søkt om.

- Slik jeg opplever systemet i Norge er søknadsprosessen for omfattende, systemet er forældet. Det burde vært mye enklere for folk å søke midler. Det er rett og slett en systemsvikt her i landet. Slik er det faktisk ikke i andre land. Jeg mener at man burde vært sikret støtte for eksempel til primært vedlikehold, som å reparere taket og det elektriske anlegget når man kjøper et gammelt, verneverdig hus. Dessuten er størrelsen på de midlene som man kanskje bevilges alt for små, sier Jan engasjert.

Det koster å drifte en stor bygning, men Jan og Kjetil er fast bestemte på at dette er et mulighetenes hus. Foreløpig har de ikke helt be-

stemt seg for hva som er til det beste for huset, men alt fra mindre kulturarrangementer og intimkonserter i ballsalen til større utendørskonserter på tomten ned mot Glomma er mulig her. Uansett utfall går det gamle huset ganske sikkert en verdig fremtid i møte. Først på lista over arbeidsoppgaver står ferdigstilling av andre etasje og opparbeiding av hagen i gammel stil. De håper å kunne få til en estetisk støy-skjerm ut mot den nærliggende veien. En grønn vegg som kan gi besøkende illusjon av at bakenfor ligger skoglandskap og åpne enger som i gamle dager.

Med de to herrenes vilje, beslutsomhet og brennende engasjement for Norsk kulturarv vil ganske sikkert Herregården Noer igjen stråle i sin nyrestaurerte glans. Nok et eksemplar av vår felles bygningsarv vil stå som et symbol på at fortapte hus kan gjenvinne heder og verdighet.

I neste utgave kan du lese mer om Jan W. Schüsslers og Kjetil Strandabos unike og omfattende verneprosjekt «Kulturhaven» i Vestfold.